

Na temelju članka 4. stavak (1), točka c) Odluke o osnivanju komiteta za upravljanje zračnim prostorom Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine” br. 75/16, 48/17, 32/20, 17/21 i 69/22), a u svezi s čl. 21. stavak (3), 22. stavak (1) i 25. st. (2) i (3) Zakona o zrakoplovstvu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 39/09 i 25/18), Komitet za upravljanje zračnim prostorom Bosne i Hercegovine, na 72. sjednici održanoj 08.11.2022. godine, uz suglasnosti Ministarstva komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine broj: 01-29-8-1121-41/22 od 27.10.2022. godine, Ministarstva obrane Bosne i Hercegovine broj: 06-03-14-198-90/22 od 10.10.2022. godine, Direkcije za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine broj: 1-1-04-93-18/22 od 22.08.2022. godine i Agencije za pružanje usluga u zračnoj plovidbi Bosne i Hercegovine broj: 1-05-29-3-2741-2/22 od 16.08.2022. godine donosi

PROCEDURA PROMJENE ORGANIZACIJE I STRUKTURE ZRAČNOG PROSTORA U FIR SARAJEVO

Članak 1. (Predmet)

Ovom Procedurom bliže se uređuje način i postupak promjene organizacije i strukture zračnog prostora Bosne i Hercegovine u *Flight Information region (FIR)* Sarajevo.

Članak 2. (Izuzete od primjene)

- (1) Ova Procedura se ne primjenjuje na promjenu strukture i organizacije zračnog prostora u FIR Sarajevo koju predlaže Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine.
- (2) Promjene strukture i organizacije zračnog prostora u FIR Sarajevo iz stavka (1), Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine koordinira s Komitetom za upravljanje zračnim prostorom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Komitet).

Članak 3. (Podnošenje zahtjeva za odobravanje promjene organizacije i strukture zračnog prostora u FIR Sarajevo)

- (1) Zahtjev za odobravanje promjene organizacije i strukture zračnog prostora u FIR Sarajevo uz procjenu rizika podnosi se Direkciji za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: BHDCA).
- (2) Obrazac zahtjeva iz stavka (1) ovog članka i Uputa za procjenu rizika sadržani su u Dodatku I koji čini sastavni dio ove Procedure.
- (3) Uz zahtjev i procjenu rizika iz stavka (1) ovog članka, podnositelj zahtjeva dostavlja dokaz o uplati administrativne pristojbe za zahtjev i rješenje, u iznosu od 5,00 KM i 15,00 KM, sukladno instrukciji BHDCA koja je objavljena na službenoj web stranici BHDCA.

Članak 4.
(Razmatranje zahtjeva)

(1) BHDCA razmatra zahtjev i dostavljenu dokumentaciju te, ukoliko je potrebno, podnosiocu zahtjeva ostavlja rok za dopunu zahtjeva i/ili dostavljanje dokumentacije iz članka (3) ove Procedure.

(2) Ukoliko BHDCA utvrdi da je zahtjev utemeljen, isti zajedno sa dokumentacijom dostavlja Agenciji za pružanje usluga u zračnoj plovidbi Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: BHANSA), koja dostavlja mišljenje o utjecaju predložene promjene na sigurnost zračne plovidbe i pružanje usluga u zračnoj plovidbi.

Članak 5.
(Mišljenje BHANSA)

BHANSA dostavlja BHDCA mišljenje iz članka 4. stavak (2) na daljnje postupanje.

Članak 6.
(Izrada nacrt rješenja)

(1) BHDCA razmatra mišljenje iz članka 5. Procedure i sukladno s time priprema nacrt rješenja.

(2) Nacrt rješenja, zajedno sa spisom, dostavlja Komitetu na daljnji postupak.

Članak 7.
(Preporuka za davanje suglasnosti)

Komiteo razmatra nacrt rješenja i dostavljeni spis i daje preporuku BHDCA za donošenje rješenja o odobravanju zahtjeva, uz suglasnost Ministarstva komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine i Ministarstva obrane Bosne i Hercegovine.

Članak 8.
(Odbijanje davanja suglasnosti)

(1) U slučaju da Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine i/ili Ministarstvo komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine ne daju suglasnost na nacrt Rješenja, Komiteo organizira posebnu tematsku sjednicu uzimajući u obzir razloge nedavanja suglasnosti i podneseni zahtjev, u svrhu analize razloga izostanka suglasnosti i davanja preporuka institucijama uključenima u postupak.

(2) U slučaju nemogućnosti usuglašavanja, Komiteo obavještava BHDCA, koja postupuje sukladno zakonu kojim se uređuje upravno postupanje Institucija Bosne i Hercegovine.

Članak 9.
(Donošenje rješenja)

- (1) Ukoliko ministarstva iz članka 7. ove procedure daju suglasnost na preporuku Komiteta, BHDCA donosi rješenje o odobravanju promjene organizacije i strukture zračnog prostora u FIR Sarajevo.
- (2) Rješenje iz stavka (1) BHDCA dostavlja podnosiocu zahtjeva i originatoru, radi objave u AIP.
- (3) Ukoliko ministarstva iz članka 8. ove procedure ne daju suglasnost, BHDCA donosi rješenje o odbijanju zahtjeva.
- (4) Podnositelj zahtjeva ima pravo žalbe na rješenje koje donosi BHDCA.
- (5) Rok za podnošenje žalbe je 15 dana od dana donošenja rješenja.
- (6) Žalba se podnosi putem BHDCA Ministarstvu komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine.
- (7) Kod donošenja rješenja po zahtjevu iz članka 1. ove Procedure, BHDCA postupa sukladno zakonu kojim je uređeno upravno postupanje Institucija Bosne i Hercegovine.

Članak 10.
(Stupanje na snagu i objava)

- (1) Ova Procedura stupa na snagu danom donošenja.
- (2) Stupanjem na snagu ove Procedure, prestaje važiti Procedura promjene organizacije i strukture zračnog prostora u FIR Sarajevo broj 01-29-8-110-21/17 od 27.11.2018. godine.
- (3) Ova Procedura se objavljuje u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine“ i na službenoj web stranici Ministarstva obrane Bosne i Hercegovine, Ministarstva komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine, BHDCA i BHANSA.

**PREDSJEDATELJ
KOMITETA**
Igor Pejić

Broj: 01-29-8-1221-44/22
Sarajevo, 09.11.2022. godine

Adresa / Адреса / Address
 Direkcija za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine
 V kozarske brigade 18 78000 Banja Luka, BiH

Дирекција за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине
 У козарске бригаде 18 78000 Банаја Лука, БиХ

Bosnia and Herzegovina Directorate of Civil Aviation
 V kozarske brigade 18 78000 Banja Luka, BiH

Tel/Тел/Phone: +387 51 921 222, Fax: +387 51 921 520
 e-mail: bhdca@bhdca.gov.ba
 www.bhdca.gov.ba

Zahtjev za odobravanje promjene organizacije i strukture zračnog prostora u FIR Sarajevo¹

DATUM:	
PODACI O PODNOSITELJU ZAHTJEVA	
Ime i prezime:	
Adresa:	
Telefon:	
Fax:	
E-mail:	
PODACI O SUBJEKTU KOJI ĆE OBAVLJATI AKTIVNOSTI U ZRAČNOM PROSTORU	
Naziv subjekta:	
Adresa:	
Telefon:	
Fax:	
E-mail:	
PODACI O VRSTI AKTIVNOSTI	
Pojasniti koja vrsta aktivnosti će se obavljati u zračnom prostoru	
GRANICE STRUKTURE U ZRAČNOM PROSTORU	
Navesti lateralne granice strukture u zračnom prostoru (WGS 84)	
Navesti vertikalne granice strukture u zračnom prostoru	
PODACI O PLANIRANOM VREMENU OBAVLJANJA AKTIVNOSTI U ZRAČNOM PROSTORU	
Pojasniti periodičnost i navesti planirano vrijeme obavljanja aktivnosti u zračnom prostoru	
NAPOMENA:	
POTPIS:	

¹ Podnositelj zahtjeva uz popunjen obrazac prilaže

- Procjenu rizika, izrađenu na način propisan Napatkom za izradu procjene rizika
- Dokaz o uplati administrativne pristojbe za zahtjev i rješenje u iznosu od 5,00 i 15,00 KM, sukladno instrukciji BHDCA koja je objavljena na službenoj internetskoj stranici BHDCA

NAPUTAK ZA IZRADU PROCJENE RIZIKA

1 PROCJENA RIZIKA

Podnositelj zahtjeva procjenu rizika, zajedno s predloženim ublažavanjem rizika, izrađuje sukladno zahtjevima utvrđenim u Pravilniku o sustavu upravljanja sigurnošću zračne plovidbe i ICAO standardima utvrđenim u ICAO dokumentu 9859 (Safety Management Manual - SMM).

2 SADRŽAJ PROCJENE RIZIKA

Analizu i procjenu utjecaja zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora u FIR Sarajevo, uključujući i procjenu sigurnosti kojom se vrši identifikacija opasnosti i procjenu i smanjenja rizika, kao i koordinaciju s podnositeljem zahtjeva, koordinaciju s BHANSA-om, koordinaciju sa zainteresiranim ATS jedinicama i drugim subjektima, provodi BHDCA (Odsjek za zrakoplovnu navigaciju).

2.1 Podaci o podnositelju zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora u FIR Sarajevo

- Ime i prezime podnositelja zahtjeva;
- Kontakt podaci podnositelja zahtjeva (adresa, broj telefona, broj faxes, e-mail i sl.);
- Podaci o pravnom subjektu koji će obavljati aktivnosti u strukturi u zračnom prostoru koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora;
- Da li podnositelj zahtjeva ili pravni subjekt koji će obavljati aktivnosti u strukturi u zračnom prostoru koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora posjeduje odobrenja potrebna za obavljanje aktivnosti izdata od nadležnih institucija.

Ovlašteni originatori za objavu statičkih podataka u AIP BiH su:

- ENR 5.1 - Komitet za upravljanje zračnim prostorom BiH;
- ENR 5.2 - Komitet za upravljanje zračnim prostorom BiH;
- ENR 5.5 - Komitet za upravljanje zračnim prostorom BiH.

U slučaju da se uspostavlja P, R, D ili zona u kojoj se provode zrakoplovne sportske i rekreativne aktivnosti, korisniku zračnog prostora ili pravnom subjektu kojeg on predstavlja mora biti dodijeljeno ovlaštenje originatora dinamičkih podataka u svrhu objave dinamičkih podataka odnosno NOTAM poruka i/ili koordinacije s Jedinicom za upravljanje zračnim prostorom (AMC) u vezi s objavom vremena aktivnosti zone u Nacionalnom planu uporabe zračnog prostora (NAUP/NUUP).

Ovlašteni originatori dinamičkih podataka za P, R, D ili zone u kojima se provode zrakoplovne sportske i rekreativne aktivnosti su podnositelj zahtjeva ili pravni subjekt kojeg on predstavlja.

Ovlašteni originator dinamičkih podataka za TRA i TSA je Jedinica za upravljanje zračnim prostorom (AMC).

Objavu Nacionalnog plana uporabe zračnog prostora (NAUP/NUUP) vrši Jedinica za upravljanje zračnim prostorom (AMC).

2.2 Vrsta/e aktivnosti koje će se obavljati u strukturi u zračnom prostoru koja je/koje su predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora u FIR Sarajevo

Lista aktivnosti za koje se izdaju zrakoplovna upozorenja (Navigation Warning):

- Air Display;
- Aerobatics;
- Captive balloons or kite;
- Demolition of explosive;
- Exercises;
- Air refuelling;
- Glider flying;
- Blasting;
- Banner/Target Towing;
- Ascent of free balloon;
- Missile, gun or rocket firing;
- PJE, paragliding or hang gliding;
- Radioactive materials or toxic chemicals;
- Burning or blowing gas;
- Mass movement of aircraft;
- Unmanned aircraft;
- Formation flight;
- Significant volcanic activity;

- Model flying.

2.3 Periodičnost obavljanja aktivnosti

Predložiti koliko često se planiraju obavljati aktivnosti u strukturi u zračnom prostoru koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora (dnevno, mjesečno, godišnje).

Utvrđiti primjenjive rokove za najavu aktivnosti („Published Hours“, „Planned Hours“, „Real Time Activation“) koji će biti objavljeni u AIP-u BiH.

„Published Hours“ predstavlja najduže razdoblje tijekom dana u kojem predmetna struktura može biti aktivna. Ako je u AIP-u BiH naveden samo „Published Hours“, struktura je neupravljiva i podrazumijeva se da je uvijek aktivna u navedenom razdoblju. U Nacionalnom planu uporabe zračnog prostora (NAAUP/NUUP) će se navoditi aktivacija na temelju „Published Hours“ objavljenog u AIP-u BiH. Originator ovakve strukture je korisnik zračnog prostora. Prilikom analize učinkovitosti, trajanje rezervacije i trajanje aktivacije je uvijek jednako. U AIP-u BiH se objavljuje točno razdoblje aktivacije predmetne strukture.

„Planned Hours“ predstavlja razdoblje tijekom dana u kojem predmetna struktura može biti aktivna, a točno razdoblje aktivacije se objavljuje izdavanjem NOTAM-a sedam (7) dana unaprijed. Ako je u AIP-u BiH naveden samo „Planned Hours“, struktura je neupravljiva i podrazumijeva se da je uvijek aktivna u razdoblju koje je najavljeno u NOTAM-u. U Nacionalnom planu uporabe zračnog prostora (NAAUP/NUUP) će se navoditi aktivacija na temelju podataka objavljenih u NOTAM-u. Originator ovakve strukture je korisnik zračnog prostora. Prilikom analize učinkovitosti, trajanje rezervacije i trajanje aktivacije je uvijek jednako. U AIP-u BiH se navodi da će predmetna struktura biti aktivirana objavom NOTAM-a sedam (7) dana unaprijed.

„Real Time Activation“ predstavlja razdoblje tijekom dana u kojem je predmetna struktura stvarno aktivna, a točno razdoblje aktivacije se objavljuje u Nacionalnom planu uporabe zračnog prostora (NAUP/NUUP) jedan (1) dan unaprijed. U AIP-u BiH se navodi da će predmetna struktura biti aktivirana objavom u Nacionalnom planu uporabe zračnog prostora (NAUP/NUUP). Originatori dinamičkih zrakoplovnih podataka o strukturama zračnog prostora za koje je definirana objava „Real Time Activation“ putem Nacionalnog plana uporabe zračnog prostora (NAUP/NUUP) su obvezni koordinirani stvarno vrijeme aktivacije strukture zračnog prostora s Jedinicom za upravljanje zračnim prostorom (AMC).

Za P, R, D i zone u kojima se provode zrakoplovne sportske i rekreativne aktivnosti u AIP-u BiH se obvezno objavljuju „Published Time“ ili „Planned Time“, a može se definirati i „Real Time Activation“.

Za TRA i TSA u AIP-u BiH se uobičajeno objavljuje kombinacija sva tri parametra, s tim da se obvezno navodi da će „Real Time Activation“ biti objavljen kroz Nacionalni plan uporabe zračnog prostora (NAUP/NUUP).

2.4 Položaj strukture koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora u FIR Sarajevo

Predložiti vertikalne i horizontalne granice strukture u zračnom prostoru koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora radi analize položaja strukture u odnosu na druge strukture u zračnom prostoru.

Identificirati s kojim se strukturama u zračnom prostoru preklapa struktura koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora.

Ako se utvrdi da se predmetna struktura preklapa s P, R, D ili zonama u kojima se odvijaju zrakoplovne sportske i rekreativne aktivnosti, potrebno je utvrditi da li je moguće uspostaviti procedure koordinacije između korisnika.

Ako se predmetna struktura preklapa s prostorom nadležnosti neke od ATS jedinica, definirati uvjete letenja i mogućnost uspostave procedura koordinacije između ATS jedinica i korisnika struktura zračnog prostora.

Identificirati ATS jedinice koje pružaju usluge u strukturama ako se struktura koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora preklapa sa strukturama koje su u prostoru nadležnosti ATS jedinica. Ako postoji preklapanje s prostorom nadležnosti ATS jedinica, potrebno je utvrditi utjecaj na odvijanje zračnog prometa.

Procijeniti utjecaj strukture u zračnom prostoru koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora na protok prometa.

Ako se struktura koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora preklapa s nekom od objavljenih ruta, utvrditi da li je potrebno uvesti CDR ili druga ograničenja na rutama u razdoblju aktivacije strukture te identificirati vrste ograničenja i subjekte s kojima je ta ograničenja potrebno koordinirati.

Uzimajući u obzir klasu zračnog prostora, strukture s kojima se ona preklapa, razinu koordinacije i ostale značajne čimbenike, procijeniti utjecaj strukture u zračnom prostoru koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora na protok zračnog prometa.

Utvrđiti da li je neophodno uvesti ATFM mjere u cilju osiguravanja zadovoljavajuće razine prometa i održavanja zadovoljavajuće razine sigurnosti (BHDCA u konzultacijama s BHANSA-om odlučuje o ovome).

Utvrđiti u kojoj klasi zračnog prostora se nalazi struktura koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora.

Klasa zračnog prostora određuje razinu dostupnih informacija o uporabi zračnog prostora koje će definirati uvjete obavljanja aktivnosti (naprimjer, ako se radi o klasi E zračnog prostora, nije moguće uspostaviti zadovoljavajuću razinu koordinacije potrebne za razmjenu informacija između ATS jedinice koja pruža usluge u strukturi zračnog prostora koji je E klase i korisnika strukture u zračnom prostoru koja je predmet zahtjeva za izmjenu organizacije i strukture u zračnom prostoru koji bi omogućio da ta predmetna struktura bude TRA zona).

P, R, D ili zone u kojima se obavljaju zrakoplovne sportske i rekreativne aktivnosti mogu se uspostaviti u svim klasama zračnog prostora.

TRA i TSA se mogu uspostaviti u A, B, C i D klasama zračnog prostora.

2.5 Dostupna razina informacija o aktivnostima u dijelu zračnog prostora u kojem se uspostavlja struktura koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora u FIR Sarajevo

Utvrđiti da li postoji radarsko pokrivanje u dijelu zračnog prostora u kojem se uspostavlja struktura koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora.

Utvrđiti da li je obvezno popunjavanje planova leta u dijelu zračnog prostora u kojem se uspostavlja struktura koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora.

Utvrđiti mogućnost uspostave i održavanja dvostrane radioveze.

Utvrđiti koji zahtjevi iz Naredbe o pravilima letenja zrakoplova vrijede u zahtijevanoj strukturi zračnog prostora u odnosu na klasu zračnog prostora, potrebnu razinu koordinacije i vrstu strukture u zračnom prostoru.

Utvrđiti da li se korisnici zračnog prostora na neki drugi način obavještavaju o aktivnostima i letovima u dijelu zračnog prostora u kojem se uspostavlja struktura koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora.

U ovisnosti o razini i pouzdanosti informacija o aktivnostima u zračnom prostoru, struktura koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora može biti R, D, TRA ili zona u kojoj se obavljaju zrakoplovne sportske rekreativne aktivnosti. Ako je razina informacija o aktivnostima u zračnom prostoru niska ili informacije nisu pouzdane, struktura koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora može biti P ili TRA.

2.6 Norme razdvajanja

U odnosu na zahtjeve iz Naredbe o pravilima letenja zrakoplova i Pravilnika u uslugama u zračnom prometu utvrđiti norme razdvajanja od strukture u zračnom prostoru koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture zračnog prostora. U prostoru nadležnosti ATS jedinica koje pružaju radarske ATS usluge minimalne norme su 5 NM horizontalno, odnosno 1000 ft vertikalno, u odnosu na granice strukture u zračnom prostoru koja je predmet zahtjeva za promjenu organizacije i strukture u zračnom prostoru.